

## Lexical transformations in the transformational model of translation (based on English prose)

Zoriana Nyskohuz

Ivan Franko State Pedagogical

University of Drohobych, Drohobych

<https://orcid.org/0009-0000-4978-8482>

**Abstract.** The paper explores lexical transformations within the transformational model of translation, focusing on Jojo Moyes's novel *Me Before You* and its Ukrainian translation by Nadiya Khaietska. The study identifies the main types of lexical shifts and highlights their role in preserving semantic accuracy, stylistic features, and expressive value in literary translation.

**Keywords:** lexical transformations, transformational model of translation, equivalence, literary text, philology.

## Лексичні перетворення у трансформаційній моделі перекладу (на матеріалі англійської прози)

Зоряна Нискогуз

Дрогобицький державний педагогічний

університет імені Івана Франка, м. Дрогобич

<https://orcid.org/0009-0000-4978-8482>

**Анотація.** У статті досліджуються лексичні трансформації у межах трансформаційної моделі перекладу на матеріалі роману Джоджо Мойєс "До зустрічі з тобою" в українському перекладі здійсненим Надією Хаєцькою. Визначено основні види лексичних перетворень та їхню роль у збереженні смислової точності, стилістичних особливостей і виразності художнього тексту.

**Ключові слова:** лексичні трансформації, трансформаційна модель перекладу, еквівалентність, художній текст, філологія.

Художній переклад – це складний міжкультурний процес, що вимагає глибокого розуміння мов, культурних кодів, стилістичних особливостей та емоційної глибини оригінального тексту [1]. Кожен художній твір є унікальним культурним артефактом, і його переклад має бути не просто дослівним відтворенням, а повноцінною адаптацією, що зберігає авторський задум. Це особливо актуально при перекладі сучасної англійської прози, де часто зустрічається розмовна лексика, ідіоми та культурні алюзії, які потребують від перекладача творчого підходу. Одним із ключових інструментів для досягнення адекватності перекладу є лексичні перетворення – цілеспрямована зміна лексичного складу тексту оригіналу, що дозволяє адаптувати його до норм та

реалій цільової мови [2]. Ця робота присвячена аналізу лексичних перетворень у перекладі роману Джорджо Мойєс "До зустрічі з тобою", що є яскравим прикладом сучасної прози. Актуальність дослідження полягає в тому, що детальний аналіз перекладацьких рішень допомагає виявити оптимальні стратегії для відтворення авторського стилю та збереження естетичної цінності твору.

У рамках трансформаційної моделі перекладу лексичні перетворення розглядаються як набір прийомів, що дозволяють перекладачеві відтворити зміст, стилістичні особливості та емоційне навантаження оригінального тексту [3]. І. В. Корунець визначає лексичні трансформації як "логічні прийоми, що забезпечують перетворення значення слова, його експресивно-емоційних відтінків та інших особливостей" [4, с. 105]. Ці трансформації є необхідними, коли дослівний переклад неможливий або призводить до втрати сенсу. Дослідження, що базується на порівняльно-зіставному методі, дозволяє виділити та проаналізувати основні типи перетворень на матеріалі роману Джорджо Мойєс. Для ідентифікації лексичних перетворень використовувався метод суцільної вибірки – було проаналізовано текст роману з метою виявлення всіх випадків, де переклад не є дослівним. Це дозволило не лише виявити наявні трансформації, а й оцінити їхню функціональність та адекватність у контексті твору.

Аналіз перекладу роману продемонстрував, що перекладач вдається до широкого спектра лексичних перетворень. Так, конкретизація – це заміна слова або фрази з ширшим значенням на одиницю з вузьким, що допомагає уникнути неясності. Наприклад, в оригіналі фраза *She just glowered* ("похмуро дивитися") була перекладена як "Вона люто зиркнула". Це перетворення не лише уточнює дію, але й надає їй динаміки та образності, що посилює сприйняття емоційного стану героїні [7]. Протилежний прийом, узагальнення, полягає у заміні конкретного слова на більш загальне. Це часто використовується для адаптації культурно-специфічних реалій, які можуть бути незрозумілими для цільової аудиторії. Наприклад, *French peasant's jacket* перекладено як "французька куртка". Таке рішення є більш лаконічним і зрозумілим, зберігаючи основну ідею, але уникаючи зайвої деталізації [7].

Важливим інструментом є антонімічний переклад – прийом, за якого смисл виразу передається за допомогою слова з протилежним значенням, часто з часткою "не". Такий підхід дозволяє зберегти природність вислову та уникнути громіздких конструкцій, які виникли б при дослівній передачі. Наприклад, *He did not fail to notice* перекладено як "Він помітив" [7]. Крім того, перекладач часто застосовує зміну частини мови для збереження граматичної та стилістичної природності. Англійська мова часто використовує іменники як дієслова, що не є характерним для української. Наприклад, *She had a slow, almost reluctant smile* перекладено як "Вона посміхалася повільно, майже неохоче" [7].

До інших лексичних перетворень належать компенсація та експлікація. Компенсація дозволяє відновити втрачені елементи змісту або стилю оригіналу в іншому місці тексту перекладу. Експлікація (або описовий переклад) – це роз'яснення невідомих або надто специфічних понять за допомогою описової фрази. Ці приклади свідчать про те, що якісний переклад вимагає не лише лексичної точності, а й збереження стилістичної та емоційної ідентичності тексту.

Переклад тексту з однієї мови на іншу є надзвичайно складним завданням, що вимагає не лише знання мов, але й глибокого розуміння культурних особливостей кожної з них. Лексичні перетворення, такі як вибір адекватних еквівалентів або адаптація фраз, відіграють ключову роль у тому, щоб текст став зрозумілим і природним для цільової аудиторії [3]. Особливо важливим є збереження культурних контекстів, адже часто саме вони надають тексту глибини та багатовимірності. Проведений аналіз лексичних перетворень у перекладі роману Джоджо Мойєс "До зустрічі з тобою" підтверджує, що майстерне володіння цими прийомами дозволяє досягти високої якості перекладу, зберігаючи при цьому автентичність оригіналу.

Я вважаю, що перекладач, виступаючи в ролі міжкультурного посередника, повинен вміло балансувати між дослівним перекладом та необхідністю адаптації, щоб передати всі нюанси оригіналу. Така робота вимагає не тільки мовної компетенції, але й креативності та інтуїтивного розуміння мови. Перспективи подальших досліджень включають проведення більш детального кількісного аналізу частотності використання різних типів лексичних трансформацій у перекладах інших художніх творів. Це допоможе виявити загальні тенденції та патерни у перекладацькій практиці. Також, цікавим може бути аналіз того, як різні перекладачі одного і того ж твору використовують лексичні перетворення, що дозволить порівняти їхні підходи та виявити найбільш ефективні стратегії.

### Список використаних джерел

1. Бехта І. А. Дискурс наратора в англомовній художній прозі. Київ: Грамота, 2004.
2. Журавель Т. В. Перекладацькі трансформації: поняття та класифікація. Наукові записки НаУКМА, 2017.
3. Корунець І. В. Вступ до перекладознавства. Вінниця: Нова книга, 2008.
4. Лощенова І. Ф. Перекладацькі трансформації як ефективний засіб досягнення адекватності перекладу. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя, 2014.
5. Литвин І. М. Перекладознавство. Науковий посібник. Черкаси: Видавництво Ю. А. Чабаненко, 2013.
6. Зарічна І. Проблеми передачі іронії та сарказму в англо-українських перекладах. Вісник КНЛУ, 2020.
7. Moyes, J. *Me Before You*. London: Penguin Books, 2012.